

que li retau lo manto que l fadrí leixà per *recenes*», i tot seguit, referint-se al mateix: «e doncs tu prens *penyora*», *Decam* VIII, § 2, 444 15, 444 19, en tots dos casos substituïnt *ricordanza* del Boccaccio

Va, doncs, generalment en pl Força més rar és que el mot tingui forma de singular en català (*AlcM* en troba altres tres casos en docs) Muntaner, explicant la presa d'Atenes pels nostres, diu que el «Duc d'Atenes --- leixà lo ducat al comte de Brenda, qui --- nodrí [es crià] en Sicília lonc de temps, al castell d'Agosta, con era fadrí. que son pare lo mès en *recena* --- e exí n ab rescat, e --- per açò fenyia s d'amar catalans e parlava catalanesc ---» (fets de 1310, § 240, Casac. VI, 106 8); però ell mateix: «el rei d'Aragó --- retia al rey Carles sos fills, que havia en sa presó, e les altres *recenes*» (§ 181, v, 62 27); i també en plural en els §§ 168 i 182.

L'edició de Bofarull hi posa *resenes*, lliçó que també es troba en mss, però no és segur ni que expressi, o no, una sonora, o l'altra una africada, car tals grafies aproximades es troben per a allò i per a això. En singular ho veiem algun cop en rima, en algun text ja tardà: «Oh Mare y verge - de gràcia plena, / de Déu genitriçe, - esperansa mia! / dels àngels patrona, - del cel rica mena! / A tu jo m comane, - y prec, per *recena*, / si erra jo feya - parlant, aquest dia», Gaspar Calaf, a. 1502 (JMBover, *B Escr* Bal I, 136 3 4).

De tota manera *re(c)enes* és un plural del tipus normal català en *-es* (corresponents gramaticalment a singulars en *-a*, almenys per hipòstasi), i no equiparable als seus germans romànics cast *rebenes* i port. *refems*, del tipus plural masculí normal en aquestes llengües. En tenim contraprova en la forma en *-as* que es troba més d'un cop en textos aragonesos: «quiere el senyor Rey que el dicho En Seguin obligue a ssi mismo, e dé *rafenas* sus hermanos e faga todas otras seguridades» a. 1308 (*BABL* III, 346); amb grafia *rahenas*, en un altre del mateix any i llenguatge (*BABL* II, 321), i en sing un femení *arrebena* en una tençó de García de Vinuesa, princ. S. xv, amb l'andalús collector del Canç. de Baena (n.º 386, v. 5). No hi ha doncs cap motiu per suposar que en català no sigui arabisme directe sinó manllevat del castellà, com imaginà Steiger (*Contrib*, 272, n. 1), però no pas jo (com constato ara en la minuta de la meua carta).

Estudis històrics de l'àrab donen peu a creure que el català partí d'una base no ben igual a la luso-castellana. És tracta, en efecte, d'una arrel pertanyent a l'àrab de sempre i de pertot, que s'hi desplegà en àmplia derivació; la qual ja trobem documentada a Orient, almenys des del S. ix (molt en les crestomaties de Sacy i de Freytag, en Lane, en Dozy, *Suppl.* I, 563-4), i no menys en hispano-àrab, amb un sentit que s'estén des d'"obligar" a 'penyorar, donar en garantia', 'hipotecar' i a 'jugar-se, fer una aposta'; en les diverses formes verbals: *râhan* «donner qn en ôtage» en historiadors del califat de Còrdova, '*arban* «hipotecar» (*PAlc.*), '*irtâban li* --- «obligare ad pacem faciendam» en el nostre *RMa*, '*istârhan* «pignorarre alium» *RMa*, '*mustârhan* «donné en gage» en Abdelwâhid (*Història*

dels Almuhadis).

Com a substantiu no sols hi ha *rahb* «ipoteca, prenda de rayzes», segons el granadí de Pedro de Alcalá, i amb el sentit «ôtages» en Boqtor; en plural *rubûn*, sinó que el Mubárrad († 989), historiador del califat asiàtic, ens conta que el cos d'exèrcit del No'man, anomenat *ar-Rahâ'in*, consistia en «les ôtages que ce prince s'était fait donner par les différentes tribus, échangés contre d'autres après un temps»; ara bé Boqtor testifica que això era un plural, al qual correspon fins avui (a Egipte, sembla), com a singular, *rahbina*

Entre altres coses és, doncs, ben possible que en castellà i portuguès es partís de la forma granadina, i en català es partís d'una base com aquestes de l'àrab oriental, car els estudis toponomàstics, i la doctrina "valencià" del bisbe Ayala, han demostrat que l'àrab vulgar de les nostres terres diferia, de vegades poc, de vegades molt, del d'Al-Andalus de més enllà. la nostra nació, sempre diferent de la del centre, tendia a parlar diferent, fins quan s'havia de sotmetre a àguiles i feixos o a la mitja lluna: el llatí vulgar tarraconense ja diferia del de la Hispània central, en el S. II d. C., com s'ha demostrat repetidament (veg *LleuresC*, 261, *Top Hesp* I, 395; ací vol. III, 764b11-33 etc.).

Pel que fa a la variant *recena* (o *rezena*?), l'explicació d'aquesta sibilant o africada es deu trobar en fets romànics. En la carta de 1929, suggeria jo. «potser el mot va entrar en el parlar vulgar com a *rebenes* — amb una *h* pronunciada sonora —, i després segons el model cat. *rebebre*/ll. *recipere*, llatinitzat falsament com **recenae*, més tard hauria tornat al català des de la terminologia jurista del baix llatí: tenia present que textos com els Usatges, les ordenances dels Templers, les obres de Pere Albert i de R. Llull, s'havien escrit primer en llatí, abans de ser grades en romanç. Hi havia en allò la hipòtesi tàcita que la *c* llatina, després de pendre la figura ð (*redebtre/rezebtre* = *reðebre*), en el seu procés d'esvaniment progressiu, havia passat per una *h* sonora volatilitzant, com la del txec o dels parlars andalusos i centro-americanos, cosa no provada i tampoc refutada.

Escèptics i no, tots hem de reconèixer que, així com així, hi havia consciència del joc entre català i llatí, no sols en el mot donat com a exemple, sinó en tants d'altres en què fins hi havia un duplicat en català mateix (en distints ambients socials etc), no sols en el mateix *reebre/recebre* sinó *reent(ar)*/RECENTARE/*recent*, *deembre*/*decembre*/*desembre*, *deena*/*desena*/DECIMA, *deenou*/*desanou*/DECIM ET NOVEM etc. donant base no sols a una «falsa llatinitat» sinó a una real catalanitat de parlar notarial, jurídic, heràldic, en què les formes del tipus *reebre* eren mirades despectivament com a parlar grosser, i per tant el llegat o advocat havien de pronunciar *recenes* en lloc de *rebenes*, tal com es donava de menys de dir *reebre*, *deè*, i parlava de *recebre desenes* etc Concretament hi pogué ajudar també el mot *re-cens* que designava una mena de censal subjecte a ser redimit o rescatat, ni més ni menys que el Duc Gauthier de Brienne; de fet veiem com són mots que van junts: «Aquest censal, / pey-